Móricz Pál
A harangozók

A nánási sugártorony, leghegyében a rézcsillaggal, külön világ volt a tenyérsima síkon. Az a néhány ősi őrhalom a pusztán, mint: a Fürj-, Fekete-, Lopó-halom a Nagyrétnek menet, a szőlőtőkés a Vénkertben, másként a Csepüsben: a Kakashalom, vagy szentmihályi országút mentén az öreg Dinnyés, csak hatalmasabb vakondtúrás számba mentek a löki Tiszától Hódmezővásárhelyen túl elterjengő tengernagy magyar Alföldön. Az Oláh Jakab úr szőlőjénél begyeskedő százados vén jegenyefák sem integettek el ebben a szörnyű térségben a harmadik, negyedik határig, hanem a sugár toronyunkat a böszörményi, dorogi, polgári, szentmihályi határban szántogatók jól látták tiszta időn. A harangjaink zengő szavát a messze puszták pásztorkarámjáig elrepítette a játékos tavaszi szél.

A botvégre támaszkodó juhász töprenghetett váltig:

- Valj' örömre, gyászra hivogatnak-e azok a hires ezüstszavú harangok? – Azzal tartották ugyanis, hogy bizonyos mennyiségű ezüstöt olvasztottak a mi harangjaink beszédes érctömegébe és azért voltak olyan édeshangon messze zengők. A „Sós Sára" volt legnagyobbik harang, az öreg „Sárát" a kegyes jóltevő Soós Sára nemzetes asszony öntette. A kisebbeket legalább Árpádról, Bocskairól, Rákócziról, Kossuthról kellett volna elnevezni a szakállas Udvarhelyi szíjgyártó mondása szerint, mert azonban kegyes ajándékozóik után ezek is Gábor, Zsuzsánna s meg egyéb ilyen szürke naptári nevekre hallgattak, ezért nem lettek világhírű nevezetességek a nagynánási harangok.

Ez a nánási sugártorony – megfájult az ember nyaka, míg az aljából a haranglyukig, vagy még feljebb az óramutatóig felnézett! – titokzatosságokkal izgató építkezés volt. A belső része fel, fel a leírhatatlan magas, meredek, a gombos rézcsillaggal koronázott legfelsőbb padlásig, nehéz, vastag deszkákkal, óriási tömör gerendákkal volt kibélelve. Mindenik kifelé néző toronyablaklyuka az alsóbb toronyrészen – a lehunyt zsalugáter szemhéjakkal – egy-egy, napközben is félsetét emeletet alkotott. Az oldalkarfás, szédítő lépcsőkön csak fulladozva, szédelegve lehetett mászni a meredek deszkalépcsőkhöz szokatlan feljáróknak. Recsegtek, ropogtak, meg-megmoccantak a nyiszorgó deszkalépcsők. Egyik-egyik setét fujtatónál rejtelmes nesz támadt, láthatatlan por verődött a repeső szembe, talán valami ijesztő hideg szárnyasegér, napvilágtól rettegő bagoly kezdett fészkelődni bűzös, setét, poros, fészkében?...

Ám, annál vakitóbb volt a világosság, annál szabadabb volt a kilátás a harangpadláson – Egerig, Tokaj felé… Az óriási, a védtelenül nyitott ablakon özönnel szórta be sugarait a puszták virágillatától megittasult napfény. Hej, de mikor a fergeteg havat, hideget csapdosott, a harangozónak harangjai mellett akkor is rendületlenül helyt kellett állani. A harangokat, ezeket a mozdulatlanságukban néma hangszereket, amint a nehéz vasállványokon koronás fejükkel méltóságosan ott csüngöttek, tehetetlenül iparkodtak meg-meglendíteni a tokaji Kopasz-hegyről alászállott csalafinta, pajkos szellők. A gonosz szél hiába furakodott a vasnyelvű ércharangokba, csupán a fényesre kopott harangszíjak vonaglottak meg, mint a zsákmányra éhes kígyók.

-Hehe, hen! – az avult rózsákkal kivarrt ködmönű, bőrkucsmás öreg harangozó, Gyurka bácsi biztatólag somolygott zavart szemünkbe, -hát, az urficskák, megint feljöttek harangozni?

- Ha megengednék? – feleltük vágyódólag, szerényen.

- Amikor majd az ideje elkövetkezik… Jó szívvel!... Addig menjenek feljebb a várta-szobába… Az öhönt (krumpli, száraztészta, aprított szalonna együtt) éppen most főzi az öreg Balázs bácsi.

- Adjon Isten.

- Magoknak is! – hangzott a barátságos fogadtatás. A légmentesen bélelt toronyszobában üvegablakocskák villogtak a hihetetlenül vastag kőfalból a négy égtáj felé. Két-három szalmával bélelt, pokróccal letakart deszkaágy, lócák, kecskelábú asztal, tulipános láda, lecsüngő lámpás, szegre akasztott csövesbundák (ujjas juhászi bunda), néhány szükséges edény s a sarokban vigan duruzsoló vaskemence, amelyen főzni lehetett, szolgálták a rideg berendezkedést. A vaskos fehérbajuszú öreg harangozó éppen a

sistergő bográcsba lökött pár marék vékonyra nyujtott száraztésztát, - mert tudják, izletesebb, ha megperkelődik…

Mi is kiraktuk a zsebből a rejtek dohányt (amelyért az atyusék bödöncéjét dézsmáltuk meg), a jódarab száraz kolbászt, avasszalonnát, vékonynyakú üvegben a finánc nem szagolta, aranysárga szilvóriumot. Az illatos pálinka terjengő párájára pillanatig a vén Gyurka bácsi is felcsábult a haranglyuk melletti őrhelyről.

- Hehe, he… No, maguk csak soha nem jönnek üres kézzel! – elismerőleg megjegyezte, - node, most majd kiharangozhatják magukat… Nagyhalottunk van!

- Igaz biz az! – bólintott rá helyeslőleg a főzéssel szorgoskodó öreg Balázs, - a jógazda Nyikó Demeter uramnak megtetszett halni… A füstös Fodor urat kérte fel a család funerátornak… Hiszen esmérik az urfiak, hogy micsoda kövér ember… Mégsem restelkedett felfáradni hozzánk:

- Az ám! – az ajtóból, a harangok melletti őrhelyhez lemenet még visszasercintett a rezesorrú vén Gyurka. – Ccc… Nagy kulacs bort, butéla törkölyt, friss fehércipót, tavalyi füstölt sódart is hoztak… Csakhogy ne sajnáljuk majd a hosszant cifrázást…

- Kling! Klang! – az órakalapács oldalba csapta a vén Sóssáraharangot, fájdalmasan zúgni, búgni kezdett a nemes érc.

- Tyüh!... Üti a fertályt! – Gyúrka bácsinak a nyiszorgó lépcsőn utána lódultam.

- Hadd fújjak ez egyszer én a töröksípba! – szépen megkértem az öreget, ugyanis az órák-ütéseikor egy éles, metszőhangú ősi töröksípon, a torony nyitott ablakaiból mind a négy égtáj felé sipolni szokott a nánási harangozó jelzésül, hogy a magas őrhelyről folyton vigyáznak a nemes városra. A sípolás befejeztével mosolyogva visszaadtam az őrsípot. – Milyen furcsa! – szóltam.

- Mi az a furcsa, urficskám!

- Ott lent ni!... a papsarkon a nagytiszteletű úr, a polgármester, a főjegyző, a rendőrkapitány, a patikus, az orvos, Kruchio professzor, Dobos rektor, a hosszú Nagy Károly kántor együtt, szóval a város főemberei, mindnyájan olyan törpének látszanak, mint valami picurka játékszer…

- Felülről nézve, kedves urficskám, - szólt a tapasztalt öreg harangozó, - az emberek, az egész élet mind ilyen törpe játékszerfigurák!...

Nemsokára azután ráhúztuk a harangokat, ahogy dukált, megcifráztuk a sokbirkás, jógazda néhai való Nyikó Demeter uramnak… Olyan gyönyörűséggel húztuk, kongattuk az öreg nagy és kisebb kölyökharangokat, mintha nem egy múló emberi életet búcsúztattunk volna… Amig fiatalok vagyunk és másoknak harangozgatunk, nem jut egyikőnknek sem eszébe, hogy egyszer majd nekünk is üt az óra.

Móricz Pál: A rejtelmes Alföld: elbeszélesek, rajzok. szerző kiadása, 1926